

EEN LEVENDE NACHTMERRIE

Audry van Vulpen, 26 februari 2022

Uzhgorod, maart 2014. Op het tv-beeld in de hoek van de ruimte waar ik dineer, rollen de Russische tanks de Krim binnen. Als ik me realiseer dat een vijandig leger invalt in een land waar ik op dat moment ook ben, kan ik het bijna niet bevatten. Onze Nederlandse SOFT tulip¹ - delegatie zit aan tafel met lokale bestuurders en zorgdirecteuren. Samen zijn we getuige van de wrede en onrechtmatige schending van de soevereiniteit van Oekraïne. Getuige van de annexatie van de Krim, getuige van de start van een oorlog die tot op de dag van vandaag doorgaat.

Deze week ging deze oorlog een nieuwe fase in, met een ondenkbaar grote aanval van Poetin. Sindsdien bevinden Oekraïners zich in een levende nachtmerrie. Ook zij die in een relatief rustiger regio in het westen van het land wonen, zijn bang, wanhopig, boos en bezorgd.

Een vergeten oorlog, een vergeten groep mensen

Door de geringe berichtgeving in Westerse media voelde de oorlog de laatste jaren ver weg, bijna afwezig. Onze betrokkenheid bij MH-17 - ook 2014 - haalde Oekraïne voor Nederlanders een stuk dichterbij, maar niet voor heel lang.

In de levens van de Oekraïners was die oorlog er iedere dag. Het land kon - met een buurman als Putin - de afgelopen acht jaar niet anders dan investeren in defensie. Ten koste van alles.

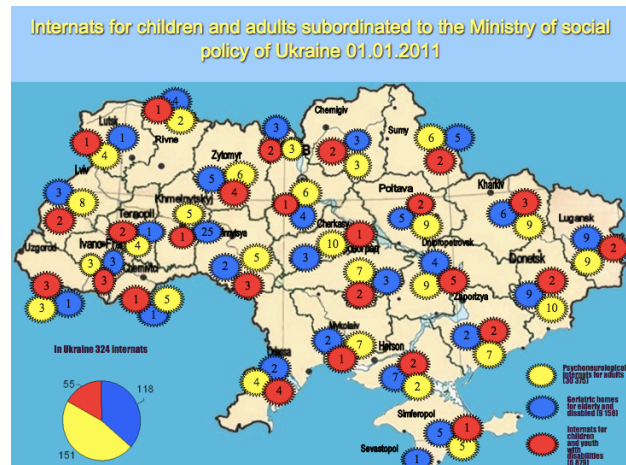
Zoals altijd worden daarvan de meest kwetsbare mensen het hardst de dupe: oorlogsveteranen, daklozen, kinderen en volwassenen met een beperking in gezinnen of instellingen. Elke hryvnia die naar het leger gaat, kan niet besteed worden aan de zorg voor deze groepen. Het toch al karige leven in de internaten wordt nog slechter.

Op dag 1 van de invasie horen we van een internaat in het oosten van het land. De directeur meldt dat van het personeel bijna niemand op het werk is komen opdagen. Vluchten of bang thuisblijven zijn logische reacties op de huidige situatie. Maar de bewoners van internaten kunnen niet weg, kunnen nooit weg. En dit is nog maar het begin.

¹ SOFT tulip - www.softtulip.nl - is een samenwerkingsverband van Nederlandse zorgorganisaties die hun krachten bundelen om zorgaanbieders en overheden te ondersteunen in landen waar dat is gewenst. Sinds 2012 komen medewerkers van o.a. Pameijer en Parnassia Groep met SOFT Tulip in de regio Transkarpatië in Oekraïne.

In heel Oekraïne leven vele tienduizenden kinderen en volwassenen in afgelegen, gesloten instituten. Aan de cijfers uit 2011 is nog niet veel veranderd. Weliswaar zijn de omstandigheden in het laatste decennium licht verbeterd, de situatie blijft erbarmelijk.

Oorlog gaat vrijwel altijd samen met inflatie. In Oekraïne is deze torenhoog. We horen het afgelopen najaar van een internaat in Mukachevo, dat we voor de pandemie tweemaal per jaar bezochten. Er wonen 200 mensen. Die winter zal er hoogstwaarschijnlijk geen gasverwarming mogelijk zijn. Door de extreem hoge gasprijzen is het de directeur niet gelukt een contract af te sluiten dat past binnen zijn budget. De altijd koude winter staat op het punt te beginnen....

Community care

Recente Oekraïense wetgeving schrijft het ontmantelen van deze instituten voor. Een gigantische operatie. Vanuit Nederland ondersteunen we de mensen in Transcarpatië met deze cultuuromslag. We denken mee vanuit onze eigen ervaring met de-institutionalisering. Over bestuur en beleid, over samenwerking tussen sectoren en over het opbouwen van diensten in de samenleving. We verzorgen trainingen voor allerlei groepen, de afgelopen twee jaar door de coronapandemie online.

Internaten sluiten is één ding, het moet altijd samengaan met het anders vormgeven van de zorg en het creëren van nieuwe vormen van dienstverlening. Dat betekent een gigantische mindshift in de hoofden van beleidsmakers, werkers en de gehele bevolking. De internaten zijn ontstaan in de tijd van de Sovjetoverheersing, waarin ieder die afwijkt het best ver weggestopt kon worden of doodgaan. Van daaruit toewerken naar *community care* is een revolutie. Lokale overheden doen hun best hervormingen uit te denken en door te voeren en een nieuwe zorgstructuur op te bouwen in de dorpen en steden. Maar er is weinig geld voor. De meeste plannen voor de afbouw van de internaten blijven daarom tot nu toe steken bij wetgeving.

En er komen de afgelopen jaren ook nieuwe uitdagingen op het pad van de regionale overheden. De zorg voor veteranen en hun families bijvoorbeeld. Voor soldaten, aan het oostfront actief geweest, met PTSS of fysieke verwondingen. Ik hou mijn hart vast voor de toename van dit soort problemen in heel Oekraïne.

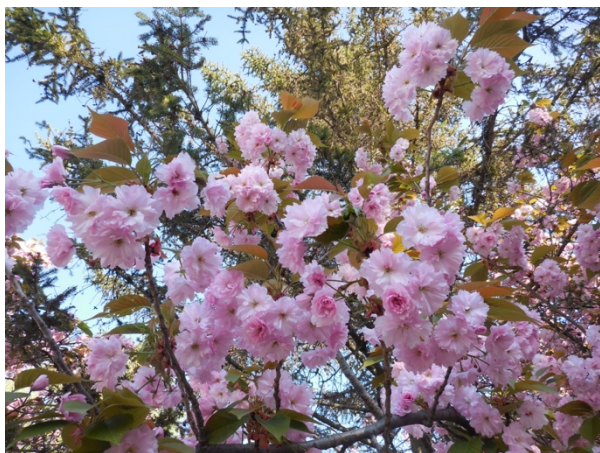
In de stad Uzhgorod staat een dagcentrum voor kinderen en jongvolwassenen, Path of life. Opgericht door ouders die hun kinderen met een beperking niet wilden afstaan aan de internaten. In plaats daarvan leven deze kinderen thuis in het gezin, krijgen ze kansen voor ontwikkeling en doen ze mee in de samenleving. Het centrum past perfect bij de nieuwe zorg die moet ontstaan. Sinds vorig jaar echter moeten ze het zonder overheidssteun doen. Dat betekent overleven op basis van giften, beperkingen bij het uitbetalen van medewerkers en onzekerheid over de toekomst.

Vertel de waarheid!

Oekraïne is in grote nood. Met verontwaardiging, zorg en medeleven kijkt het westen naar wat zich momenteel op het grondgebied van Oekraïne afspeelt. Op dag twee van de invasie hebben we contact met onze partners in Uzhgorod. Via Zoom praten we bij, zijn we boos en verontwaardigd en laten we samen een traan.

We horen hoe het daar is. En vertellen hoe we in Nederlands en Europees verband aandacht zullen vragen voor de oorlogssituatie en de gevolgen voor mensen met een beperking in het bijzonder. We zullen oproepen voor sancties en steun. En vragen wat we nog meer voor ze kunnen doen. Dat is vanuit onze positie niet eenvoudig, maar over één ding zijn ze stellig: Vertel de waarheid! De propaganda van Poetin en de desinformatie die verspreid wordt vanuit Rusland is niet te verteren, dat is duidelijk. De Griekse Aeschylus zei het eeuwen voor onze jaartelling al: *De waarheid is het eerste slachtoffer van elke oorlog*. Dat is ook hier helemaal waar.

En DIT is de waarheid: Oekraïners zijn mensen zoals jij en ik. Al eeuwen trotse bewoners van een prachtig land. Na een roerige geschiedenis met veel buitenlandse inmenging hebben Oekraïners de wens om onafhankelijk te blijven, in vrede te leven en zelf hun bondgenoten te kiezen. Een eerdere overheersing door een buurland is een absurde legitimatie voor de oorlogsmisdaden die nu door datzelfde buurland gepleegd worden.

Of we wekelijks contact willen houden de komende tijd, is de vraag van onze partners. Natuurlijk zullen we dat doen, het is het minste. Ik hoop met heel mijn hart dat dat ook blijft lukken, dat de internetverbinding in stand blijft en de mensen die we kennen veilig.

We nemen afscheid en wensen elkaar veel sterkte. Eén van onze gesprekspartners spreekt zichzelf en ons daarbij moed in met de volgende woorden: “Het gaat lente worden, het wordt warmer. God zorgt voor ons. Ja, het zal snel lente worden! Dat is iets waar Poetin helemaal niets aan kan veranderen!”